

MUSTAQILLIK VA DIN.

DTPI Pedagogika fakulteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2- bosqich talabasi

Xurramova Sabrina Alisher qizi

Yusupova Afruza Hasan qizi.

Annotatsiya. Ushbu maqolada Mustaqil davrida diniy qadriyatlarning tiklanishi ,Diniy bag'rikenglik va vijdon erkinligi ,Diniy tashkilotlar faoliyatidagi muhim o'zgarishlar batafsil yoritib berilgan .

Kalit so'zlar; Diniy bag'rikenglik , aqidaparaslik , etiqod va madaniyat ,siyosiy mustaqillik , diniy omil ,dinga munosabat,vijdon erkinligi , jamiyat taraqqiyoti ,mazmun va axamiyat .

Kirish. Xalqlarimiz tafakkurida yuksak axloqiy ma'naviy qadriyatlarni qaror toptirish va mustaxkamlash orqali ularni yovuz kuchlarga qarshi kurashga safarbar etish zarur .

SH.M.Mirziyoyev.

Mustaqillik bebaho ne'mat, negaki, aynan shu g'oya atrofida ko'plab jasur ajdodlarimiz o'zining aziz jonini fido qilgan. O'z erki o'z qo'lida bo'lmagan millatning kelajagi mavhumdir. Yurtni istilo qilgan bosqinchilarga xos narsa shundan iboratki, ular tomonidan nafaqat moddiy boyliklar tashib ketiladi va aholisi qullik darajasiga tushiriladi, balki, o'sha aholining tili, dini va madaniyatiga ham tajovuz qilinadi. Jahon sivilizatsiyasi o'choqlaridan biri sanalgan va dunyoga dong'i ketgan allomalar yurti hisoblangan vatanimiz boshiga ham mana shunday sinovlar tushgan edi.

Din (arabcha: دين – „e'tiqod“, „ishonch“, „itoat“) jamoat tomonidan shifrlangan qadimiy yozuvlar, mifologiya va rituallarga qat'iy amal qilingan holda bajariluvchi harakatlar to'plamidir^[1]; shuningdek, shaxsiy e'tiqod hamda mistik kechinmalardan iborat bo'lishi ham mumkin. „Din“ atamasi ham jamoat e'tiqodiga oid shaxsiy amaliyotlarni, ham guruh tomonidan bajariluvchi rituallarga qo'llanadi. „Din“ so'zini ba'zi hollarda „e'tiqod“ ma'nosida ham qo'llashadi, lekin bu doim o'rinli emas,

zero e'tiqod shaxsiy ishonchdan iboratdir, aslo ijtimoiy tizim emas. Din – xudo yoki xudolar, g'ayritabiiy kuchlar mavjudligiga ishonish. Din muayyan ta'limotlar, his-tuyg'ular, toat-ibodatlar va diniy tashkilotlarning faoliyatlari orqali namoyon bo'ladigan, olam, hayot yaratilishini tasavvur qilishning alohida tarzi, uni idrok etishning o'ziga xos usuli. Dinning paydo bo'lishi haqida yagona fikr yo'q. Islom dini ta'limotiga ko'ra, din – Alloh tomonidan o'z payg'ambarlari orqali bashariyat olamiga joriy etilajagi zarur bo'lgan ilohiy qonunlardir. Tabiat va insonni yaratgan, ayni vaqtda insonga to'g'ri, haqiqiy hayot yo'lini ko'rsatadigan va o'rgatadigan ilohiy qudratga ishonchni ifoda etadigan ta'limotdir. Sovet hukumati tomonidan bu davrda yuritilgan ateistik siyosat, ayniqsa, jamiyat uchun og'riqli bo'ldi. Milliy qadriyatlarimizning ajralmas qismi hisoblangan muqaddas islom diniga qarshi kurash, nafaqat ma'naviyatimizga, balki, o'zligimizga ham qarshi kurash hisoblanar edi. Bu davrda diniy bayramlar ta'qiqlandi, yoshlarni ateistik ruhda tarbiyalash maqsadida katta targ'ibot ishlari olib borildi. Bu esa, o'z navbatida, jamiyatda ma'naviy inqirozning chuqurlashuviga olib keldi. Davlat rahbariga ijtimoiy muhitni mustahkamlash hamda diniy ma'rifatni rivojlantirish borasidagi ishlar haqida axborot berildi.

O'zbekiston – huquqiy, ijtimoiy va dunyoviy davlat. Konstitutsiyamizda hamma uchun vijdon erkinligi kafolatlangan. Ming shukrki, yurtimizda millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik muhiti hukm surmoqda. Barcha din vakillari ibodat amallarini emin-erkin ado etmoqda.

O'zbekiston mustaqillikka erishgan ilk yillaridan diniy sohaga o'zbek xalqining milliy ma'naviyatining ajralmas qismi sifatida alohida e'tibor qaratildi. Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonda davlat va din munosabatlari quyidagi tamoyillar asosida olib borilmokda: dindorlarning diniy tuyg'ularini hurmat qilish; diniy e'tiqodlarni fuqarolarning yoki ular uyushmalarining xususiy ishi deb tan olish; diniy qarashlarga amal qiluvchi fuqarolarning ham, ularga amal qilmaydigan fuqarolarning ham hukuqlarini teng kafolatlash hamda ularni ta'qib qilishga y'yl qo'ymaslik; Mustaqillik yillarida dinning huquqiy davlat, fuqarolik jamiyatida tutadigan o'rni va mavqei aniq belgilanib, bu sohada mustahkam qonunchilik poydevori yaratildi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasida "diniy tashkilotlar va birlashmalar davlatdan

ajratilgan hamda qonun oldida tengdirlar", degan demokratik tamoyil mustahkamlab qo'yilgan. Fuqarolar millati, irqi va dinidan kat'i nazar, teng huquqli ekanligi belgilanib, ularning vijdon erkinligi, urf-odatlari, milliy an'analari hurmat qilinishi kafolatlangan. Ushbu konstitusiyaviy qoida 1998 yil 1 may kuni qabul qilingan yangi tahrirdagi "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar t'yg'risida" gi qonunning 5-moddasida ham o'z ifodasini topgan. Qonunda tarixiy, madaniy, ijtimoiy omillarni hisobga olingan holda davlat va diniy tashkilotlar orasidagi munosabatlar belgilangan. Unga ko'ra, O'zbekiston Respublikasida din davlatdan ajratilgan. Hech bir dinga yoki diniy e'tiqodga boshqalariga nisbatan biron-bir imtiyoz yoki cheklashlar belgilanishiga yo'l qo'yilmaydi. Davlat turli dinlarga e'tiqod qiluvchi va ularga e'tiqod qilmaydigan fuqarolar, har xil e'tiqodlarga mansub diniy , tashkilotlar o'rtasida o'zaro murosa va hurmat o'rnatilishiga ko'maklashadi va eksteremizm asosida diniy munosabatlarni keskinlashtirilishiga, turli konfessiyalar o'rtasida adovatni avj oldirishga qaratilgan xatti-harakatlarga yo'l qo'ymaydi. Muayyan dinga e'tiqod qiluvchilarni boshqasiga kiritishga qaratilgan prozelitizm va missionerlik faoliyati qonunan man etiladi. Islom ma'rifatini keng yoyish va tajriba almashish maqsadida xalqaro aloqalar ham kengaytirilmoqda. Jumladan, bu yil yurtimizda "Islom – ezgulik va tinchlik dini" hamda "Imom Termiziy ilmiy merosining islom sivilizatsiyasida tutgan o'rni" mavzularida xalqaro ilmiy-amaliy anjumanlar, Bag'rikenglik haftaligi o'tkazildi. *Din* (inglizcha: religion) atamasi ham Qadimgi fransuz va anglo-norman tillaridan (milodiy 1200-yillarda) kelib chiqqan bo'lib, huquq tuyg'usini hurmat qilish, axloqiy majburiyat, muqaddaslik, xudolarga hurmat degan ma'nolarni anglatadi^{[3][4]}. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, din madaniy-ma'naviy omillar umumiy silsilasiga kiruvchi teng huquqli qadriyat sifatida tan olindi va dinga to'la erkinlik berildi. Diniy jamoalar, tashkilotlarga qonun doirasida ochiq va daxlsiz faoliyat ko'rsatish imkoniyati yaratildi. O'zbekistan aholisining asosiy qismi islom diniga, yevropalik aholi xristianlikning pravoslaviye mazhabiga e'tiqod qiladi. Ular bilan bir qatorda katolik, protestant, boshqa mazhab (jami 15 dan ortiq konfessiya) vakillari yashaydi. Ular vatan mustaqilligini mustahkamlash, siyosiyijtimoiy barqarorlikni ta'minlash yo'lida faoliyat yuritmoqdalar. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, din madaniy-ma'naviy omillar umumiy silsilasiga kiruvchi teng huquqli qadriyat sifatida tan

olindi va dinga to'la erkinlik berildi. Diniy jamoalar, tashkilotlarga qonun doirasida ochiq va daxlsiz faoliyat ko'rsatish imkoniyati yaratildi. O'zbekiston aholisining asosiy qismi islom diniga, yevropalik aholi xristianlikning pravoslaviye mazhabiga e'tiqod qiladi. Ular bilan bir qatorda katolik, protestant, boshqa mazhab (jami 15 dan ortiq konfessiya) vakillari yashaydi. Ular vatan mustaqilligini mustahkamlash, siyosiyijtimoiy barqarorlikni ta'minlash yo'lida faoliyat yuritmoqdalar. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, din madaniy-ma'naviy omillar umumiy silsilasiga kiruvchi teng huquqli qadriyat sifatida tan ochiq va daxlsiz faoliyat ko'rsatish imkoniyati yaratildi. O'zbekiston aholisining asosiy qismi islom diniga, yevropalik aholi xristianlikning pravoslaviye mazhabiga e'tiqod qiladi. Ular bilan bir qatorda katolik, protestant, boshqa mazhab (jami 15 dan ortiq konfessiya) vakillari yashaydi. Ular vatan mustaqilligini mustahkamlash, siyosiyijtimoiy barqarorlikni ta'minlash yo'lida faoliyat yuritmoqdalar. Din dunyo, inson, mavjudotlarning kelib chiqishi, insonning yashashdan maqsadi kabi savollarga o'zicha javob beradi. Dunyoviy ilm nuqtai nazaridan din kishilik jamiyati tarixiy taraqqiyotining ma'lum bosqichida paydo bo'lgan ijtimoiy ong shakllaridan biri. Bu dunyoqarash jamiyatning ma'lum tarixiy davr va sharoitlaridagi talablari, ehtiyojlari asosida shakllanadi. Ulug' mutafakkir Abu Nasr Forobiy dinga falsafa bilan bir qatorda haqiqatga yetishishning 2 mustaqil usulidan biri sifatida qaragan. Forobiyning fikricha, falsafadagi masalalar isbotini payg'ambarlar ramzlar shaklida bayon qilganlar. Dinga turlicha yondoshishni Beruniy, Ibn Sino, Umar Xayyomning ijtimoiy-falsafiy qarashlarida, Ibn Rushdning ikki haqiqat nazariyasida kuzatish mumkin. 18-asr fransuz faylasuflarining dinga bo'lgan o'ziga xos yondashuvlari, 19-asrda mifologik maktab (aka-uka Ya. Grim va V. Grim, M. Myuller), antropologik maktab (L. Feyerbax) va boshqa turli yo'nalishlar paydo bo'lgan bo'lsa, 20-asrda dinni tadqiq qilish yuzasidan yana boshqacha qarash va nazariyalar (K. Yung , E. Dyurkxeym) vujudga keldi. Mamlakatimiz o'z mustaqilligini qo'lga kiritgach, milliy qadriyatlarimiz, ayniqsa, boy va qadimiy mumtoz adabiyotimizning beqiyos namunalarini o'rganishga bo'lgan e'tibor yanada kuchaydi. Vatanimiz tarixini o'qitish va o'rganish birinchi prezidentimiz Islom Karimov so'zlari bilan aytganda, "Tarixiy xotirasi bor inson – irodali inson. O'z tarixini bilgan, undan ruhiy

quvvat oladigan xalqni yengib bo'lmas ekan, biz haqqoniy tariximizni tiklashimiz, xalqimizni, millatimizni ana shu tarix bilan qurollantirishimiz zarur"¹.

Xulosa. Bir so'z bilan xulosa qilib aytganda Mustaqillik bebaho ne'mat bo'lib, mamlakatning rivojlanishi va taraqqiyotida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu sababdan ham, mustaqillikni asrab avaylash va uni mustahkamlash har bir yurtdoshimizning muqaddas burchidir. Buning uchun yoshlarimiz tarixni yaxshi bilmog'i va undan o'ziga kerakli xulosa chiqarmog'i lozim. Zero mustaqillik – bebaho ne'mat ekanligiga tarix shohiddir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Muhammad al-Buxoriyning "Sahih" hadislar to'plami.
2. Mirziyoyev SH.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent, O'zbekiston, 2016.-56 b.
3. Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intozom va shaxsiy javobgarlik – har bir raxbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Toshkent, O'zbekiston, 2017.-104 b.
4. Mirziyoyev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligini garovi. Toshkent, O'zbekiston, 2017.-48 b.